

BESLUT

2018-12-10

Dnr: 18/02222

SAKEN

Rapport, SVT1, 2018-06-25, kl. 18.00 och 19.30, inslag om kostnader för Nya Karolinska; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslaget fälls. Det strider mot kravet på saklighet.

FÖRELÄGGANDE

SVT ska på lämpligt sätt offentliggöra nämndens beslut.

INSLAGET

Inslaget, som sändes kl. 18.00 och 19.30, handlade om kostnader för Nya Karolinska sjukhuset och i det så kallade löpet sades följande.

Nya uppgifter om skandalbygget Nya Karolinska. Advokatfirma har kostat skattebetalarna 120 miljoner kronor.

Inledningsvis sades följande av nyhetspresentatören.

Ja, skandaler och problem har präglat jätteprojektet Nya Karolinska sjukhuset. Läkare har varit undersysselsatta, IT-haverier har slagit ut larmen och projektavtalet har fått hård kritik för onödiga mångmiljardkostnader. Och nu kan SVT avslöja att advokatfirman bakom avtalet har fakturerat skattebetalarna 120 miljoner kronor.

I reportaget som följde sa en reporter bland annat följande.

Det skulle bli ett prestigebygge från början. Nya Karolinska sjukhuset med högspecialiserad vård och forskning i världsklass. Så landstingspolitikerna i Stockholm tog i rejält, då för tio år sedan när de bestämde sig. Drygt 14 miljarder skulle det få kosta. Men det blev en affär som sprang upp i 57 miljarder.

Samtidigt som reportern sa ”drygt 14 miljarder” visades i bild ett avtal i vilket bland annat texten ”att den övre ramen för nybyggnadsinvesteringen är ca 14 100 000 000 kronor, uttryckt i 2007 års penningvärde” stod att läsa.

Stockholms läns finanslandstingsråd intervjuades sedan och sa bland annat att hon inte hade lagt fram ett godkännande av det så kallade OPS-avtalet. Därefter sades bland annat följande.

Ja, affären gjordes upp som ett OPS-avtal, alltså offentligt-privat samverkan. Det innebär att byggbolaget lånar upp en del av pengarna, tar risken för oväntade problem och tar på sig drift och underhåll 30 år framåt. Allt tar de förstås betalt för, precis enligt avtalet. (Vd byggbolag) – De har frågat oss och vi har tagit uppdraget att bygga ett sjukhus i världsklass inom en viss tid inom en viss budget och det har vi gjort. Och vi har också tagit på oss att driva sjukhuset då fram till 2040. (Reporter) – Det är ett gigantiskt och svårgenomträngligt avtal, det har fått kritik för att tilläggsbeställningarna kostar för mycket, något som projektbolaget tillbakavisar.

Reportaget fokuserade därefter på den advokatbyrå som jobbat fram avtalet åt landstinget. Bland annat sades följande.

(Reporter) – SVT:s granskning visar att [namn på advokatbyrå] också har fakturerat i samband med miljardupphandlingarna av medicinsk utrustning och IT-system och så småningom för mer jobb när det strulat efter upphandlingarna och dragit ihop sig till tvist. [...] Men är det väl använda pengar allt detta? (Finanslandstingsråd) – Min uppfattning är att vi använt för mycket externa rådgivare i olika sammanhang, både när det gäller Nya Karolinska och när det gäller andra delar av landstinget.

ANMÄLNINGARNA

Anmälarna anför sammanfattningsvis att inslaget förmedlade en missvisande och partisk bild av kostnaden för Nya Karolinska. Att jämföra 14 och 57 miljarder kronor är att jämföra äpplen och päron då de 57 miljarder som nämndes är inklusive 40 års drift, något de 14 miljarderna inte inkluderar.

En anmälare anser därtill att det inte tillräckligt tydligt framgick att såväl oppositionen som Alliansen fattade beslutet i enighet 2010. Enligt anmälaren framgick det inte heller att det kostat 22,8 miljarder att bygga och utrusta sjukhuset – helt i överensstämmelse med avtalet som skrevs under 2010.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) har getts möjlighet att yttra sig över om inslaget överensstämmer med kravet på saktighet och anför följande.

I inslaget inledde reportern med att säga att landstingspolitikerna beslutat att sjukhusbygget skulle få kosta drygt 14 miljarder kronor. Därefter löd speakertexten “men det blev en affär som sprang upp i 57 miljarder”. Ordet ”affär” användes därför att det är ett vidare begrepp som i detta sammanhang indikerade att projektet ändrat karaktär. Den efterföljande intervjun där nuvarande finanslandstingsrådet kritiserade att affären gjorts upp som ett OPS-avtal stärkte den bilden.

I speakertexten beskrevs sedan att affären gjordes upp som ett OPS-avtal och därefter beskrevs allt som ingår i ett sådant avtal; utöver själva sjukhusbygget ingår finansiella risker och byggrisker, samt drift och underhåll i 30 år framåt. SVT anser att det klart och tydligt framgick att affären genom sin konstruktion, som OPS-avtal, innehöll mycket mer än bara själva sjukhusbygget.

Inslaget handlade till stor del om att advokatfirman som upprättade avtalet hade fakturerat landstinget 120 miljoner kronor för det. Beskrivningen av OPS-avtalet som gjorde att affären blev större och omfattade mer, och landade på 57 miljarder kronor i stället för enbart en kostnad för själva sjukhusbygget på 14 miljarder, var en inledande bakgrundsbeskrivning för att tittaren skulle förstå advokatfirmans roll och arbete. SVT anser att faktauppgifterna behövdes för att sätta de 120 miljonerna i ett sammanhang.

INFORMATION

På Stockholms läns landstings webbplats fanns den 13 november 2018, under rubriken ”Avtal, tidplan och kostnader för Nya Karolinska Solna”, bland annat följande information att tillgå.

Nya Karolinska Solna kostar 14,5 miljarder kronor att bygga. Byggkostnaden ligger fast, eftersom projektet finansieras genom ett så kallat OPS-avtal (offentlig-privat samverkan) där alla kostnader för byggnationen är fastslagna från början.

OPS-avtalet sträcker sig ända fram till år 2040 och innefattar inte bara byggkostnad utan också finansiering, service/drift, underhåll med mera.

Förutsättningarna för servicetjänster och underhåll är oförändrade sedan ett enigt landstingsfullmäktige godkände OPS-avtalet i juni 2010. Det betyder att landstinget enligt OPS-avtalet kommer att betala 52,2 miljarder kronor, inklusive byggkostnaden på 14,5 miljarder kronor, fram till år 2040. Med den tillkommande medicintekniska utrustningen, tilläggsbeställningar och övriga bygginvesteringar blir totalsumman fram till 2040 cirka 61 miljarder kronor.

PROGRAMFÖRETAGETS TILLÄGGSYTTRANDE

SVT har, mot bakgrund av ovanstående information, getts möjlighet att särskilt yttra sig över följande uttalande.

Det skulle bli ett prestigebygge från början. Nya Karolinska sjukhuset med högspecialiserad vård och forskning i världsklass. Så landstingspolitikerna i Stockholm tog i rejält, då för tio år sedan när de bestämde sig. Drygt 14 miljarder skulle det få kosta. Men det blev en affär som sprang upp i 57 miljarder.

SVT anför bland annat följande.

Uppgiften om att kostnaderna för Nya Karolinska sjukhuset beräknades landa på 57 miljarder kronor kom från en pressträff som Stockholms läns landsting höll den 4 juni 2018 (SVT har till sitt yttrande bifogat en bilaga med en sammanställning från Stockholms läns landsting om vad Nya Karolinska kostar).

De 61 miljarderna, som alltså var de totala kostnaderna för Nya Karolinska och det som i SVT:s inslag benämndes ”affären” hade efter refinansieringen sjunkit till 57 miljarder, vilket var det belopp som angavs i inslaget.

De 57 miljarderna inkluderade alltså allt det som landstinget själva hade med i sin totalsumma för Nya Karolinska den 4 juni 2018. Det inkluderar både kostnader för själva OPS-avtalet (inklusive bland annat bygge och drift) och övriga investeringar, som av flera olika skäl inte togs med i själva OPS-avtalet när det slöts 2010. Att räkna upp allt som ingick i denna summa fick av utrymmesskäl inte plats i inslaget utan därför användes ordet ”affär”. En beskrivning av vad ett OPS-avtal innehåller fanns också med.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet).

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

Granskningsnämnden får besluta att ett programföretag som brutit mot villkor i sitt sändningstillstånd på lämpligt sätt ska offentliggöra nämndens beslut (17 kap. 10 § radio- och tv-lagen).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden anser att inslaget gav bilden av att Nya Karolinska Solna hade en initialt beräknad kostnad om totalt 14 miljarder kronor. Av handlingarna i ärendet framgår dock att siffran 14 miljarder endast avsåg byggnationskostnaderna för Nya Karolinska Solna. Det framgår emellertid att innehållet i OPS-avtalet även rymmer kostnader för bland annat service, drift och underhåll under ett antal år och att kostnaderna redan vid avtalets undertecknande år 2010 beräknades uppgå till över 50 miljarder kronor. Mot den bakgrunden anser nämnden att inslaget blev så missvisande att det strider mot kravet på saklighet i denna del.

Vad anmälarna i övrigt anfört medför inte att inslaget strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Detta beslut har fattats av Malin Bonthron, Ulrika Hansson, Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg och Kristina Åberg efter föredragning av Cecilia Smitt Meyer.

På granskningsnämndens vägnar

Malin Bonthron

Cecilia Smitt Meyer

Originalhandling med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.